

وزارت آموزش و پرورش
معاونت آموزش و نوآوری
دفتر آموزش و پرورش راهنمایی تحصیلی

نگاهی بر

نظریه‌های یادگیری

(۳)

ساختن گرایی

کارشناسی برنامه‌ریزی گروه‌های آموزشی

کمیسیون کیفیت بخشی به فرآیند

یاددهی - یادگیری

سال تحصیلی ۸۹ - ۸۸

نظریه‌ی «ساختن گرایی» یکی از نظریه‌های
قابل استفاده برای معلمان است.
تدریس مؤثر مستلزم آشنایی با کلیه‌ی
نظریه‌ها و استفاده‌ی صحیح از آن‌ها است.

ساختن گرایی

ساختن گرایی^(۱) نوعی فلسفه‌ی یادگیری است که به موجب آن انسان با بهره‌گیری از تجارب قبلی، شناخت خود را از جهان پیرامونش می‌سازد.

اصول ساختن گرایی بر پایه‌ی آگاهی از یادگیری استوار است و پیام اصلی آن این است که دانش به یادگیرندگان منتقل نمی‌شود، بلکه یادگیرندگان دانش را خود برای خود می‌سازند. در واقع یادگیری ساختن فرآیندی پویا و درونی است که طی آن فراگیران به شکلی فعال و با ارتباط دادن اطلاعات جدید به آنچه که قبلاً آموخته‌اند دست به «ساخت دانش» می‌زنند.

هدف نهایی ساختن گرایی؛ حمایت از دانش‌آموزان است تا آن‌ها را به متفکرانی خلاق و حل‌کننده‌ی مسایل تبدیل کند. دانش‌آموزی فکور که قدرت شناخت و استفاده از آموخته‌های خود را دارا باشد.

برای تحقق این هدف، معلمان راهبردهای آموزشی را متناسب با نیاز و پیش‌دانسته‌های دانش‌آموزان را ترغیب و راهنمایی می‌کنند که خودشان اصول و قواعد را کشف و به‌طور فعال درباره‌ی موضوعات بحث کنند.

این نظریه در سراسر فرآیند یادگیری، بر مهارت در حل مسئله، تفکر انتقادی، تجزیه و تحلیل، آفرینش و ارزشیابی تأکید می‌کند.

پایه‌گذاران این نظریه عبارتند از:

دیویی، پیاژه، ویگوتسکی، برونر و آزوبل

پشتوانه‌ی یادگیری ساختن گرا، تجارب مختلف و تعاملات اجتماعی است،

نه تمرینات نامنظم و از بر کردن‌های طوطی‌وار

¹ -constructivism

تدریس ساختن گرا

❖ در تدریس ساختن گرا برخلاف تدریس رفتارگرا هدف انتقال اطلاعات نیست. بنابراین به منظور فراهم نمودن زمینه برای تولید دانش توسط فراگیران از رویکردهای اکتشافی، همیاری و حل مسئله و فعالیت‌هایی مانند: فعالیت‌های مشاهده‌ای، آزمون فرضیه، گردش علمی و ... استفاده می‌شود.

❖ در تدریس ساختن گرا از موارد آموزشی استفاده می‌شود که فراگیران بتوانند با آن‌ها به دست‌ورزی بپردازند، یا از آن‌ها برای برقراری تعامل با محیط بهره‌گیرند.

❖ در تدریس ساختن گرا، کنترل و نظارت بر فرآیند یادگیری به فراگیران سپرده می‌شود. در واقع شکلی از اکتشاف هدایت شده وجود دارد تا یادگیرندگان با راهنمایی معلم، فرصت کشف فعال، کاوشگری، بحث و گفت و گو، ارزیابی نقطه نظرات و استدلال و تبادل عقیده را پیدا کنند.

❖ در تدریس ساختن گرا، یادگیری مشارکتی و جمعی مورد تشویق و حمایت قرار می‌گیرد. کلاس‌های درس ساختن گرا غالباً جوی شبیه کارگاه آموزشی دارند. در تدریس ساختن گرا دانش‌آموز از گروه می‌آموزد و به گروه یاد می‌دهد و تعاون و همکاری را به‌عنوان یک اصل مسلم در یادگیری می‌پذیرد.

❖ در تدریس ساختن گرا، هدف به‌وجود آوردن لحظه‌ی «آهان» است. لحظه‌ای که فراگیر ناگهان کلمه‌ی «فهمیدم» را بر زبان می‌آورد. فرآیند پرورش چنین درک و فهم‌هایی در زمانی طولانی‌تر از زمان پیش‌بینی شده پیش می‌رود.

❖ در تدریس ساختن گرا، به منظور تعمیق درک و دریافت دانش‌آموزان از مفاهیم یا اصول، معلم آنان را به شرح و بسط یافته‌های ذهنی‌شان هدایت می‌کند.

❖ در تدریس ساختن گرا، اختیارات یادگیری ویژه‌ای به دانش‌آموزان داده می‌شود و کاوشگری از طریق همیاری بیش‌ترین سودمندی را عاید می‌کند.

همه‌ی تلاش‌ها در تدریس ساختن گرا به ساخت

فعالانه دانش معطوف می‌شود.

معلم با رویکرد ساختن گرایی

◆ در رویکرد ساختن گرایی، یکی از نقش‌های مهم معلم نقش آسان‌سازی فرآیند ساخت دانش است. در این فرآیند یادگیرنده در مرکز یادگیری است و معلم نقش راهنما و تسهیل کننده را بازی می‌کند و به یادگیرنده اجازه داده می‌شود تا دانش را بسازد و نه اینکه دانش از طریق آموزش به او ارایه شود.

◆ در رویکرد ساختن گرایی، معلمان با آگاهی از نظرات و تجارب قبلی فراگیران موقعیت‌هایی را طراحی می‌کنند که فراگیران بتوانند به بازسازی با بسط دانش خود بپردازند. این موقعیت‌ها از طریق فعالیت‌های آموزشی گوناگونی مانند پروژه، تهیه گزارش، کارورزی و ... ارایه می‌شود.

بخش مهمی از نقش معلم در فضای ساختن گرا سؤال کردن است.

معلم از طرح سؤالات به عنوان داربست یادگیری استفاده و با توجه به اهداف پیش‌بینی شده پرسش‌هایی را مطرح می‌کنند که فراگیران را به پرسش کنندگانی ماهر تبدیل می‌کند.

✓ آیا چیز تازه‌ای دیده‌اید.

✓ آیا می‌توانید راه دیگری بیابید؟

✓ چه اتفاقی می‌افتد اگر ...

سؤالاتی از این دست، تحلیل، ترکیب و قضاوت توأم با ارزیابی را به همراه دارد.

◆ در رویکرد ساختن گرایی، معلمان فراگیران را در کشف توانایی‌ها و علایق یاری می‌کنند، چون می‌دانند هیچ انگیزه‌ای برای یادگیری قوی‌تر از علاقه‌ی عمیق و وادارنده نیست.

◆ در رویکرد ساختن گرایی، معلمان بررسی تفاوت‌های فردی فراگیران را به عنوان معیایی که باید رفع شود در نظر نمی‌گیرند، بلکه آن را به عنوان «گنجینه‌های دانش» به حساب می‌آورند، که می‌تواند برای غنی سازی و تقویت یادگیری فراگیر مورد استفاده قرار گیرد.

◆ در رویکرد ساختن گرایی معلمان دانش‌آموزان را برای ایده‌سازی هدایت می‌کنند، به آزمون ایده‌ها راغب می‌سازند و مفهوم‌سازی را مورد تشویق قرار می‌دهند.

◆ در رویکرد ساختن گرایی معلمان دانش‌آموزان را متفکرانی به‌شمار می‌آورند که نظریه‌پردازان آینده خواهند بود.

◆ در رویکرد ساختن گرایی معلمان با آگاهی از چشم‌اندازهای دانش‌آموزان، محیط را برای اخذ تجربه از سوی یادگیرندگان آماده می‌سازند.

معلمان ساختن‌گرا فرصت‌هایی فراهم می‌کنند که فراگیر درگیر فعالیت‌های پیچیده‌ی معنی‌دار شود.

ارزشیابی با رویکرد ساختن گرایی

❖ در ارزشیابی با رویکرد ساختن گرایی، به جای ارزشیابی محصول، فرآیند ساخته شدن محصول و تولید دانش ارزیابی می‌شود. در واقع ارزشیابی از این که فراگیران چگونه به ساختن دانش می‌رسند، مهم‌تر از ارزشیابی فرآورده‌های یادگیری است. بنابراین ارزشیابی باید آینه‌ای برای نمایاندن مهارت‌های عالی تفکر مانند تجزیه و تحلیل، قضاوت و آفریدن باشد.

❖ در ارزشیابی با رویکرد ساختن گرایی، معلمان از طریق چک لیست و با مشاهده‌ی فراگیران در حین ساختن چیزی، انجام تحقیق و همکاری و همیاری با هم کلاسی به گردآوری اطلاعات اقدام می‌کنند.

❖ در ارزشیابی با رویکرد ساختن گرایی، معلمان مجموعه یا گزیده‌ای از کارهای فراگیران را در طی یک دوره و نیز محصولات و فرآیندهایی که نشانگر گرایش‌های فردی فراگیر است را نگه می‌دارند. (ارزشیابی پوشه‌ای)

❖ در ارزشیابی با رویکرد ساختن گرایی، معلمان برای فعالیت‌های پروژه‌ای اهمیت زیادی قائلند و از فراگیران می‌خواهند نمایشگاهی از عملکردهای خود را در معرض دید سایرین قرار می‌دهند. این کار به طرق گوناگون، نشان می‌دهد که دانش‌آموزان چه می‌دانند و قادر به انجام چه کاری هستند.

بسیاری از معلمان از والدین دانش‌آموزان می‌خواهند درباره‌ی کار فرزندانشان اظهارنظر کرده و آن را ارزشیابی کنند. هم‌چنین این معلمان عموماً از دانش‌آموزان می‌خواهند دست به «خودارزشیابی» بزنند.

❖ در ارزشیابی با رویکرد ساختن گرایی، از آزمون‌های باز پاسخ و عملکردی برای ارزشیابی دانش‌آموزان استفاده می‌شود.

❖ در ارزشیابی با رویکرد ساختن گرایی، معلمان اندازه‌ی اثرگذاری تمرین‌های ارائه شده برای دانش‌سازی را می‌سنجد و انتظارات به وجود آمده را بررسی می‌کنند.

❖ در ارزشیابی با رویکرد ساختن گرایی، ارزشیابی با تدریس درهم آمیخته است و با مشاهدات معلم و به کارگیری روش‌ها و ابزارهای جدید صورت می‌گیرد.

❖ در ارزشیابی با رویکرد ساختن گرایی، لازم است معلم مهارت‌های اکتسابی و کیفی سازی دانش‌آموزان را بیازماید تا از تغییرات پدید آمده در تفکرات و میزان تسلط بر مهارت‌ها آگاهی یابد و بازخوردی هم به فراگیرندگان عرضه کند.

❖ در ارزشیابی با رویکرد ساختن گرایی، مطلوب‌ترین حالت آن است که ارزشیابی از یادگرفته‌های دانش‌آموزان با توجه به نحوه‌ی عملکرد آن‌ها در محیط‌های واقعی انجام پذیرد زیرا با فرض آن‌که یادگیری ساخت‌گرایانه برای یادگیری دانش پیشرفته مناسب است، ارزشیابی یادگیری باید معطوف به نحوه‌ی حل مسئله یادگیرندگان در محیط‌های واقعی باشد.

معلمان ساختن‌گرا این اجازه را به خود می‌دهند که

همراه با دانش‌آموزان بیاموزند.

منابع

- ۱- آقازاده، محرم- راهنمای روش‌های نوین تدریس- تهران: انتشارات آبیژ، ۱۳۸۵.
- ۲- اندرسون، تری و الومی، فتی- یادگیری الکترونیکی از تئوری تا عمل- ترجمه‌ی دکتر عشرت زمانی و سید امین عظیمی- تهران: انتشارات مؤسسه توسعه فناوری اطلاعات آموزشی مدارس هوشمند، ۱۳۸۵.
- ۳- رئیس دانا، فرخ لقا- عملکردهای معلم و دانش‌آموز در رویکردهای متفاوت به یادگیری- رشد تکنولوژی آموزشی، مهر ماه ۱۳۸۶.
- ۴- سیف، علی اکبر- سنجش فرآیند و فرآورده‌های یادگیری، روش‌های قدیم و جدید- تهران: نشر دوران، ۱۳۸۴.
- ۵- صفوی، امان‌الله- روش‌ها، فنون و الگوهای تدریس- تهران: انتشارات سمت، ۱۳۸۵.

6- Brooks, J.G. And Brooks, M.G. (1993).
In search of understanding: the case for
constructivist classrooms.
Alexandria Va: Association for supervision
and curriculum.

مقام معظم رهبری:

ما می‌خواهیم آن کسی که از آموزش و پرورش خارج می‌شود از
لحاظ خصوصیات فکری؛ خلاق، پرسشگر، اهل فکر، اهل نوآوری،
مایل به ورود در میدان‌های بسیار وسیع نادانستنی‌های
بشر برای کشف دانستنی‌ها و افکندن نور علم
به وادی مجهولات و صاحب فکر باشد

در رویکرد ساختن گرایی، فرآیند تولید دانش
مورد ارزیابی قرار می‌گیرد.

